

ארגון המזון
והחקלאות
FAO

מכת הבצורת: פגיעה נוספת בפרנסת רועי הצאן 23 בינואר 2008

המשרד לתאום
ענינים
הומניטריים
OCHA

נקודות עיקריות

- רועי הצאן תלויים במי הגשם משלוש סיבות:
 - מי שתייה לשימוש במשק הבית ועבור העדרים.
 - צמיחת העשב בשטחי המרעה.
 - צמיחת יבולים המשמשים למאכל ולמספוא.
- במהלך החורף הנוכחי סבל המזרח התיכון, ובייחוד השטח הפלסטיני הכבוש, ישראל וירדן, מבצורת קשה.
- ענף רעיית הצאן בגדה המערבית היה במצב קשה עוד לפי תחילת הבצורת, עקב הגבלות הגישה לשטחי המרעה, פעילות של מתנחלים, עליית מחירי המים והמספוא וצניחה בביקוש השוק.
- הקשיים המלווים את ענף רעיית הצאן במשך שנים כפו על הרועים מעגל של חובות הולכים ותופחים ושל עוני מעמיק והולך.
- רבות מהמשפחות המתפרנסות מרעיית צאן מתגוררות באזור C, בו הפיתוח הפלסטיני מוגבל ומתבצע בכפוף למערכת אישורים הדוקה. במהלך שנת 2007, תיעד OCHA הריסה של 90 בתי מגורים ו-101 מבנים אחרים בידי ישראל, מרביתם בגין היעדר רישיונות בנייה.
- הבצורת הנוכחית הוסיפה על הקשיים הקיימים ממילא והרועים נאלצים לעתים קרובות לצמצם את היקף העדר באמצעות מכירה של כבשים ועיזים.
- הנפגעות העיקריות היו המשפחות שפרנסתן תלויה לחלוטין ברעיית צאן, בייחוד במגזר הבדואי.

רקע

ענף רעיית הצאן (כבשים ועיזים) שימש כמקור פרנסה באזור זה במשך מאות שנים. לפני תחילת האינתיפאדה השנייה בשנת 2000, הניב ענף חקלאות זה 8.5% מהתמ"ג הפלסטיני. במהלך עונות 2005-2006, תרמו מכירות בשר הכבשים והעיזים 119 מיליון דולר לכלכלת הגדה המערבית ומכירות החלב ומוצרי החלב הניבו 87 מיליון דולר. עם זאת, יכולתו של הענף לספק פרנסה מצויה בסכנה עקב הגורמים הבאים:

המשרד לתאום הומניטארי של האו"ם – OCHA
ת.ד. 38172 ירושלים, טל: 582 5853 /9962 02 ochaopt@un.org www.ochaopt.org

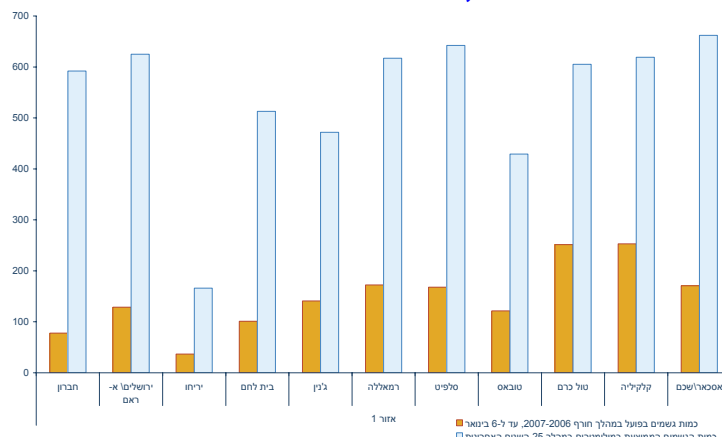
- כמעט 30% משטחי הגדה המערבית חסומים לגישת הרועים מכיוון שהם ממוקמים באזורים צבאיים סגורים שהכריז צה"ל (21%) או בשמורות טבע שהגדירה ישראל (8.7%).
- הנוכחות והתשתיות הישראליות בגדה המערבית (התנחלויות, שטחים ישראלים מעובדים, כבישים, מחסומים, מתקני ביטחון).
- איסור הגישה אל שטחי מרעה מסורתיים בקרבת הגדר.
- הזינוק במחירי המספוא (כמעט 300% במהלך השנה שחלפה).
- ירידה כללית בהיקף הכלכלה הפלסטינית (ירידת התמ"ג בשיעור של 10% במהלך שנת 2006).
- מיעוט שירותים וטרינריים וייעוץ מטעם משרד החקלאות של הרש"פ.
- מחסור בידע לגבי טכנולוגיות לניהול חוות, הדרושות לשם שימוש בשטחי המרעה שנסגרו לאחרונה.
- מחסור בטכנולוגיות המתאימות לניהול הייצור והשיווק, אשר יגדילו את ערך השוק אל החלב והגבינה.
- שיעורי הפלות ותמותת בע"ח גבוהים עקב מגוון החיסונים המוגבל ותזונה לא מספקת של העדרים.
- מחסור בחלופות ובאפשרויות פרנסה מגוונות כתוצאה מהגבלות הגישה אל שוק העבודה בישראל.
- קשיים בגישה אל מי שתייה המשמשים בני אדם או בע"ח ומחירן הגבוה של מיכליות המים.

רבים מרועי הצאן מתגוררים באזור C, בשטחי הגדה המערבית המצויים בשליטה צבאית ואזרחית ישראלית. לכן, הם בונים את מגוריהם ואת מבני המחסה לבעלי החיים ללא אישור מטעם ישראל ומסיבה זו, מצויים המבנים בסכנת הריסה. כמעט שלא ניתן לקבל מישראל את האישורים הדרושים לבניית בתי מגורים חדשים או תשתית בסיסית (כגון צנרת) באזור C.

במהלך חורף 2007-2008 חלה ירידה חדה בכמות הגשמים בכל רחבי הגדה המערבית. כמות הגשמים הממוצעת הגיעה ל-26% מהצפוי (לפי כמות הגשם השנתית הממוצעת); ונעה בין 42% בטובאס, 21% בסביבות ירושלים ו-13% בלבד מהכמויות הצפויות באזור חברון. לא מתקיים מעקב אחר האזורים השחונים ביותר המשתרעים לאורך עמק הירדן ואזור המורדות המזרחיים, אולם דווח כי באזורים אלו ירדו כמויות גשמים שהנן נמוכות אף יותר מהצפוי.

מתצפויות עולה כי הצמחים המשמשים למרעה לא גדלו ברוב השטחים שנפגעו מהבצורת, ויידולים המשמשים למאכל לא גדלו מחדש לאחר הקציר.

כמויות הגשם ב-2007, לפי נפה

חיטה משמשת כמספוא לבע"ח, אשר מיועד להשלמת התזונה מהמרעה, אולם מחירי המספוא שולשו במהלך 12 החודשים האחרונים. מחירה הנוכחי של טונה אחת הנו 1,850 ₪ (500 דולר), לעומת 850 ₪ (230 דולר) לפני שנה. רבים מהרועים חייבים לסוחר המספוא סכומי כסף נכבדים, עקב ניסיונותיהם לקיים לפחות חלק מעדריהם. עליות מחירים חדות אלו הפכו כל כבשה או עז למעמסה כלכלית. במהלך שנת 2007, הגיעו ההפסדים נטו ל-20 דינר ירדני (JD), או 28.5 דולר לראש. חלה ירידה במחירי הכבשים; כבשה ממליטה נמכרה במחיר JD 105 (73.5 דולר) במהלך העונה שעברה, לעומת JD 65 (45.5 דולר) בתחילת 2008. אם הרועים ימכרו את עדריהם, לא תהיה להם אפשרות לשוב לענף הצאן

באמצעות רכישת עדר חדש. יתרה מזאת, הצאן הוא הרכוש היחיד שבאפשרות הרועים להעמיד כביטחון לשם קבלת אשראי.

רוב קהילות רועי הצאן אינן מחוברות לתשתית של מים זורמים והקהילות המעטות שמחוברות לרשת, סובלות לעתים קרובות ממחסור בלחץ מים. רבים מסתמכים על מיכלים תת-קרקעיים המתמלאים במי גשמים כאשר הגשם יורד, או במים המובלים במיכליות. הסגרים שהטילה ישראל בכבישים מאלצים את המשאיות הפלסטיניות לנסוע מרחקים ארוכים יותר כדי לספק מים ועקב כך התייקרו עלויות שינוע המים. מחירים של מים המובלים במיכלית הנו 20-30 ₪ למטר מעוקב, ואף יותר מכך באזורים מרוחקים.

כבשים מנסות לרעות בשטח מוכה בצורת בדרום-מזרח חברון, ינואר 2007. אם היו יורדות כמויות גשם מספיקות, היה השדה שבתמונה מלא בשעורה, והגבעות שברקע היו ירוקות ומכוסות בצמחי מרעה חיוניים.

השפעות עונת הבצורת הנוכחית

הבצורת הכתה בצורה הקשה ביותר במשפחות אשר פרנסתן תלויה ברעיית הצאן והמתגוררות באזור הדרומי והדרום-מזרחי של נפת חברון, באזורים השחונים ממזרח לבית לחם וירושלים, ובעמק הירדן (לא פחות מ-2,500 משקי בית).

משקי הבית בקהילות אלו, ובמידה מועטה יותר רועי הצאן ביתר חלקי הגדה המערבית, נאלצים להתמודד עם עוני וחוסר ביטחון תזונתי מעמיקים והולכים. הם מצויים בחובות כבדים ולכן חווים לחץ הולך וגובר למכור את צאנם. מרבית הרועים מדווחים כי אפילו אם היו מוכרים את כל הכבשים במחיר הנוכחי, לא היה באפשרותם לשלם את חובותיהם. למכירת העדרים משמעות נוספת, והיא שלרועים לא יהיה מקור הכנסה בעתיד. מחירי המספוא העשוי משעורה איכותית הגיעו לשיאים חדשים וסוגים חלופיים זולים יותר של מזון גורמים לתת-

תזונה בקרב בעלי החיים, הגורמת למגוון של בעיות בריאותיות, לרבות שיעורי הפלה גבוהים ושיעורי תמותה גבוהים בקרב כבשים צעירות. בנוסף למספוא, זקוקות הכבשים לכמות גדולה של מים ומכיוון שהבצורת נמשכת, יש לרכוש מים נוספים.

תצפיות שטח שביצע OCHA בתחילת חודש ינואר 2007 העלו כי מאות משפחות מתקיימות מלחם ושמן, ורוכשות ירקות מדי פעם בלבד, כשהדבר אפשרי מבחינה כלכלית. רבים מתגוררים בבקתות פח רעועות או באוהלים ללא כסף לרכישת כל סוג של דלק לחימום.

מבט לעתיד

אם לא יוענק סיוע מיידי לרועי הצאן, אשר יכול את סבסוד מחירי המספוא והמים, יאלצו רבים מהם לעזוב את הענף ומערכת הפרנסה שמימנה את קיומם במשך שנים תיעלם. הם לא יוכלו להמשיך להשתמש בשטחי המרעה המסורתיים ועקב כך, יסתכנו באובדן הגישה אליהם. בטווח הארוך, על רועי הצאן לסגל את המערכת החקלאית שלהם להגבלות הקיימות באמצעות ניהול אינטנסיבי של העדרים בשילוב עם שיפור השירותים הוטרינריים והשיווק. קיים צורך בגיוון אפשרויות הפרנסה לטווח הארוך, אולם הדבר מותנה בפיתוח יכולות, בגיוון כישורים ובהזדמנויות לתעסוקה חלופית.

אם תחוסל האפשרות להתפרנס מרעיית צאן, יצטרפו מרבית משפחות רועי הצאן למעגל מקבלי הסיוע. בהינתן טווח הכישורים המוגבל של רוב הרועים, שיעורי האבטלה הגבוהים והשפל הכלכלי, קלושים סיכוייהן של משפחות אלו לשוב לעצמאות כלכלית בעתיד הנראה לעין.

לקריאת הנוסח האנגלי של דו"ח זה פנו לאתר OCHA:

<http://www.ochaopt.org/documents/Hebron%20Drought.pdf>